

EDITORIÁL

Firmám chýbajú ľudia. Kde ich nájsť?

Prečo nezamestnanosť klesá tak výrazne a prečo firmám chýbajú ľudia? Sú na to zhruba tri dôvody: (1) ekonomický rast síce nie je oslňujúci, no dostatočný na tvorbu pracovných miest, (2) určitý pozitívny účinok mali aj aktívne politiky na trhu práce, väčšinou financované z európskych peňazí, (3) najvýznamnejším faktorom je demografická zmena. Dnes do dôchodku odchádzajú silné populačné ročníky 1952-1956. Vtedy sa v SR ročne rodilo takmer 100 tisíc detí. A tie si dnes dávajú žiadosti o dôchodok. Kto nastupuje na ich miesta? Veľmi slabé populačné ročníky 1992-1995. Počet narodených detí vtedy klesol zo 75 tisíc na 60 tisíc ročne. Počet narodených detí v SR teda už dávno nestačí ani na jednoduchú reprodukciu obyvateľstva.

Slovensko sa však borí aj s odlivom populácie v produktívnom veku. Zaujímavým vývojom po roku 2013 je nárast počtu Slovákov pracujúcich v zahraničí v období, keď súčasne klesala nezamestnanosť a stúpali priemerné mzdy. Inak povedané, migrácia za prácou do zahraničia rástla napriek pozitívnym incentívam na trhu práce a odmeňovania v SR. Tento trend môže súvisieť s nárastom počtov vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ktorí sú jazykovo dobre vybavení a chcú svoj talent uplatniť mimo SR.

Slovensko, povestné nízkymi mzdami a vysokou nezamestnanosťou musí dnes dovážať pracovné sily. Ku koncu roka v 2016 v SR pracovalo vyše 35 tisíc cudzincov. Rebríček národností vedú Rumuni, Česi, Poliaci, Maďari, Bulhari, Ukrajinci, Kórejci a Srbi. Vyše 80 % cudzincov pochádzalo z krajín Európskej únie a nepotrebovalo na prácu u nás povolenie.

Štruktúra povolání podľa národnosti zväčša odráža krajinu ich pôvodu. Briti, Francúzi, Nemci a Kórejci boli manažéri a špecialisti. Ľudia z nových členských krajín EÚ pracovali prevažne ako robotníci a technici, takisto ako Srbi a Ukrajinci. Takmer dve tretiny cudzincov pracovalo u nás v robotníckych profesiách. Súčasná štruktúra zahraničných pracovníkov v SR zároveň indikuje, kde môže Slovensko v budúcnosti hľadať zdroje pracovných síl. Pre nás majú najnižšie integračné náklady etnickí Slováci z Balkánu. Podobným spôsobom už dávno dopĺňajú svoju populáciu Maďari z Rumunska a Česi zo Slovenska. Prirodzeným zdrojom ľudského kapitálu bude pre nás aj Ukrajina a Rusko.

Je možné, že východ Európy bude čeliť dlhodobej nestabilite. Vojnové konflikty a ekonomické krízy môžu vytvárať migračné prúdy smerujúce na západ. Nemali by sme ich vidieť len ako hrozbu, ale aj ako príležitosť.

Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSc

HEADLINES

Skúška Centrálného registra exekúcií

Rozhodla som sa, že vyskúšam užitočnosť Centrálného registra exekúcií (CRE) na vlastnej koži. Pretože sa o ňom veľa popísalo a má vraj slúžiť ako zdroj relevantných údajov. Tak som sa zaregistrovala, zadala potrebné údaje a zaplatila 2 EUR za prístup do CRE prevodom z môjho účtu. Pri ďalšej návšteve portálu CRE o pár dní som zistila, že platba prebehla a ja môžem slobodne vyhľadávať. *(viac na str. 2)*

Investovanie na kapitálovom trhu 2016 a 2017

Najväčší vplyv na trhy mali hlavne politické záležitosti ako hlasovanie o Brexite, prezidentská kampaň v USA a sľuby nového šéfa Bieleho domu. Portfólio finančných nástrojov investičnej spoločnosti SEVIS, a.s. dosiahlo v roku 2016 hrubý ročný výnos 4,79%. V minulom roku sme pôvodne čisto akciové portfólio obohatili v malej miere o ďalšie finančné nástroje ako finančné deriváty CFD a Forex obchody. Pri použití najnovších údajov z konca februára sa dokonca dosiahlo zhodnotenie 9,36% za posledných 14 mesiacov. SEVIS pokračoval aj v investovaní do korporátnych dlhopisov a vlastní aj desiatky slovenských akcií. *(viac na str. 3)*

Prečo Trump?

Zvolenie Donalda Trumpa za amerického prezidenta bolo šokom aj pre znalcov americkej politickej scény. Prečo si americkí voliči vybrali práve jeho? Čo ich pritiahlo na jeho radikálnych názoroch a sľuboch? A to v čase, keď sa americkej ekonomike podľa všetkých oficiálnych čísel darí tak dobre, ako dávno nie. Sú na tom USA skutočne dobre? Trump ako kandidát sa obracal na konzervatívnych bielych mužov z vidieckych oblastí. Tí si nemysleli, že sa im darí až tak dobre a svojim spôsobom mali pravdu. Na prvý pohľad je všetko fajn. Klesá nezamestnanosť, stúpajú mzdy. Mať prácu a príjem nie je však v súčasnej Amerike to isté. *(viac na str. 4)*

O NÁS

SEVIS 2016 - SEVIS 2017

Rok 2016 bol pre spoločnosť SEVIS rokom plánovaného znižovania objemu cudzích zdrojov a tým aj bilančnej sumy. V januári sme splatili investorom emisiu dlhopisov SEVIS 003 v objeme 3 mil. EUR. Naše rozhodnutie nevydať novú emisiu dlhopisov na prolongáciu prijatých zdrojov od investorov bolo ovplyvnené predovšetkým nedostatkom vhodných príležitostí na financovanie aktivít klientov formou poskytnutia pôžičiek ako aj prebytkom voľných zdrojov. Zároveň sme v minulom roku obmedzili financovanie projektov formou pôžičiek výlučne na overených klientov, s ktorými máme opakované dobré skúsenosti.

Naše aktivity vo vyhľadávaní a posudzovaní nových projektov klientov sme samozrejme neutlmili, len spôsob financovania bol zmenený. Zabezpečili sme vydanie emisií dlhopisov pre niekoľko projektov a doporučili sme našim klientom investovať priamo do nákupu dlhopisov z týchto emisií.

Zachovali sme si schopnosť poskytovať prevažnú väčšinu služieb emitentom a to aj napriek tomu, že sme v závere roka 2015 vrátili licenciu obchodníka s cennými papiermi. Máme rozpracované obchodné prípady na zabezpečenie povinných ponúk na prevzatie (v spolupráci s RM-S Market o.c.p., a.s.) a premien podoby a formy cenných papierov. Rovnako poskytujeme poradenské služby v stratégii podnikania pre majiteľov spoločností.

Pokračujeme v obchodovaní na zahraničných trhoch, ale výlučne s vlastnými prostriedkami SEVISu. Za tým účelom si vypracúvame potrebné analýzy, aby sme minimalizovali riziká pri investovaní do verejne obchodovateľných CP. A intenzívne sa venujeme aj riadeniu vlastných projektov.

Rok 2016 skončil pre spoločnosť SEVIS, a.s. s kladným hospodárskym výsledkom a rovnako očakávame pozitívny výsledok aj v roku 2017. V apríli 2017 je splatná emisía dlhopisov SEVIS 004 v objeme 4 mil. EUR. Túto emisiu sme sa rozhodli čiastočne (v objeme 1,55 mil EUR) nahradiť emisiou dlhopisov ANTECO 01, ktoré sme ponúkli našim klientom. Ide o štvorročný dlhopis s úrokovým výnosom 3,5% p.a.

Dopyt po nákupe týchto dlhopisov prevýšil naše očakávanie a tým pádom sme nedokázali uspokojiť požiadavky všetkých investorov.

Spoločnosť ANTECO, s.r.o. patrí do investičnej a konzultačnej skupiny SEVIS a je jedným z našich úspešne fungujúcich projektov. Jej aktivity sme už v minulosti uviedli na stránkach newslettera, no nakoľko v súčasnosti vydávame dlhopis práve tejto spoločnosti, tak vám chcem jej činnosť podrobnejšie priblížiť.

Spoločnosť ANTECO začínala svoje podnikanie na prevádzke – štrkovisko v Kalnej nad Hronom. V tejto lokalite bola pomerne malá prevádzka, s relatívne jednoduchou technológiou, pričom túto technológiu financovala spoločnosť SEVIS, a.s. Po vyťažení zásob

sa toto štrkovisko premenilo na rybník, pri ktorom sme sa už s viacerými z vás stretli na neformálnej rybačke. Pôvodná technológia na ťažbu štrkov bola demontovaná a prevezená na štrkovisko do Hornej Seče, kde bola využitá v rámci vybudovania novej prevádzky.

Od roku 2011 sme začali výstavbu prevádzky v Hornej Seči, kde máme podstatne väčšie a dlhodobejšie ložiská štrkopieskov. V roku 2014 bola dokončená technologická linka v hodnote cca 2 mil. EUR a kapacita spracovania vyťažených štrkopieskov sa zvýšila z 50 tis. na 150 – 200 tis. ton ročne.

Celú investíciu sme financovali formou vkladov do vlastného imania spoločnosti a formou pôžičiek poskytnutých spoločnosťou SEVIS,

Rok 2016 skončil pre spoločnosť SEVIS, a.s. s kladným hospodárskym výsledkom a rovnako očakávame pozitívny výsledok aj v roku 2017.

a.s., ktorá je majoritným vlastníkom spoločnosti ANTECO. Minoritným vlastníkom je Dušan Schnierer, ktorý spoločnosť aj výkonne riadi - zabezpečuje výrobné a technické riadenie.

V rokoch 2014 – 2015 nedosahoval v danej lokalite dopyt na kamenivo a štrkopiesky úroveň zodpovedajúcu našej výrobnéj kapacite, a preto spoločnosť ANTECO hospodárila so stratou. V roku 2016 sa však už naplno prejavilo zvýšenie stavebných aktivít v Nitrianskom kraji a bol dosiahnutý pomerne významný nárast tržieb. Oneskorenie začiatku stavebných prác v Nitrianskom priemyselnom parku a nepriaznivé počasie v jeseni spôsobilo, že výsledok roku

2016 skončil tesne pod hranicou kladných čísel. V druhej polovici roku 2016 sa intenzívne pracovalo na vytvorení zásob jednotlivých frakcií kameniva, nakoľko pre rok 2017 boli avizované objednávky na úrovni našej celoročnej kapacity výroby. Vďaka tomu sme aj v januári (napriek silným mrazom) dokázali dodávať odberateľom kamenivo a mali sme pripravenú dostatočnú zásobu na február a čiastočne aj na nasledujúce mesiace. Od februára sa naplno rozbehli dodávky do Nitrianskeho priemyselného parku, ako aj do niektorých betonárok a na ďalšie stavby v okolí Levíc.

Od začiatku februára nám naplno beží ťažba a spracovanie štrkopieskov. Objem vyexpedovaného certifikovaného kameniva dosiahol vo februári úroveň takmer 30 tis. ton. Okrem prevádzky výroby certifikovaného kameniva sme otvorili v lete 2016 aj predajňu stavebnín v Hornej Seči.

Tá samozrejme ešte v roku 2016 nemohla pripraviť spoločnosti zlepšenie hospodárskeho výsledku, ale aj v tejto prevádzke očakávame v roku 2017 významný nárast tržieb a kladný výsledok hospodárenia, čo podporujeme vhodnými marketingovými aktivitami.

Pre zvýšenie pridanej hodnoty vlastnej produkcie kameniva budujeme prevádzku výroby betónových prefabrikátov (debníciach tvárnic a chodníkových obrubníkov), od ktorej tiež očakávame od roku 2017 kladný príspevok k hospodáreniu spoločnosti ANTECO.

Ako už bolo spomenuté, všetky investície do spoločnosti ANTECO boli financované zo zdrojov SEVISu. Čiastočne z vlastných zdrojov a čiastočne zo zdrojov získaných z emitovaných dlhopisov SEVIS. Keďže je našim zámerom zlacniť financovanie spoločnosti ANTECO a súčasne znížiť podiel cudzích zdrojov v SEVIS, a.s., rozhodli sme sa zvoliť systém priameho financovania spoločnosti ANTECO emitovaním dlhopisu. Tým zminimalizujeme pôžičku od spriaznených osôb a podiel financovania od SEVISu zostane predovšetkým formou vkladov do vlastného imania.

Za splatenie dlhopisu ručí spoločnosť ANTECO celým svojim majetkom a sekundárnym ručiteľom je samozrejme SEVIS, a.s. ako majoritný vlastníak tohto projektu.

*Ing. Danica Michalková & Ing. Adrian Schnierer
michalkova@sevis.sk*

POHĽAD PRÁVNÍKA

Skúška Centrálného registra exekúcií

Rozhodla som sa, že vyskúšam užitočnosť Centrálného registra exekúcií (CRE) na vlastnej koži. Pretože sa o ňom veľa popisalo a má vraj slúžiť ako zdroj relevantných údajov. Tak som sa zaregistrovala, zadala potrebné údaje a zaplatila 2 EUR za prístup do CRE prevodom z môjho účtu. Pri ďalšej návšteve portálu CRE o pár dní som zistila, že platba prebehla a ja môžem slobodne vyhľadávať.

Tak som zadala priezvisko a dátum narodenia dlžníka, o ktorom viem, že je proti nemu vedená exekúcia. Odoslala som požiadavku. Super, systém niečo robil. Po chvíli sa mi zjavili údaje. Dozvedela som sa, že táto osoba má na krku od roku 2011 celkom osem exekúcií a ich čísla v tvare EX 123/2011. Koniec.

Nechápavo som pozerala na obrazovku klikajúc intuitívne všade, kde by sa mohli zjaviť ďalšie podrobnosti. Nič. Proste celá informácia, ktorú som sa dozvedela, bola o tom, že táto osoba je povinná vo viacerých exe-

kúciach. Ktorý exekútor ich vedie, aká suma sa vymáha a prípadne iné podstatné údaje, ktoré majú byť v CRE v zmysle Exekučného poriadku registrované som sa nedozvedela.

Znechutene som zavrela portál CRE. Nedalo mi to však spať, tak som ďalší deň skúsila znovu vyhľadať iného dlžníka. Aké bolo moje prekvapenie, keď mi portál oznámil, že môj aktuálny kredit je nula.

Aha, tak ten poplatok 2 EUR nie je za 500 prístupov, ale ak si predplatím počet prístupov od

1 do 500, tak ma každé vyhľadanie stojí 2 EUR. Výborný biznis pre Komoru exekútorov, vzhľadom k tomu, že som sa nič použiteľné nedozvedela.

*Mgr. Danica Kozáková
kozakova@sevis.sk*

Investovanie na kapitálovom trhu 2016 a 2017

Najväčší vplyv na trhy mali hlavne politické záležitosti ako hlasovanie o Brexite, prezidentská kampaň v USA (viď článok Ako sa trhy báli Trumpa z minulého newslettera) a sľuby nového šéfa Bieleho domu.

SEVIS v roku 2016

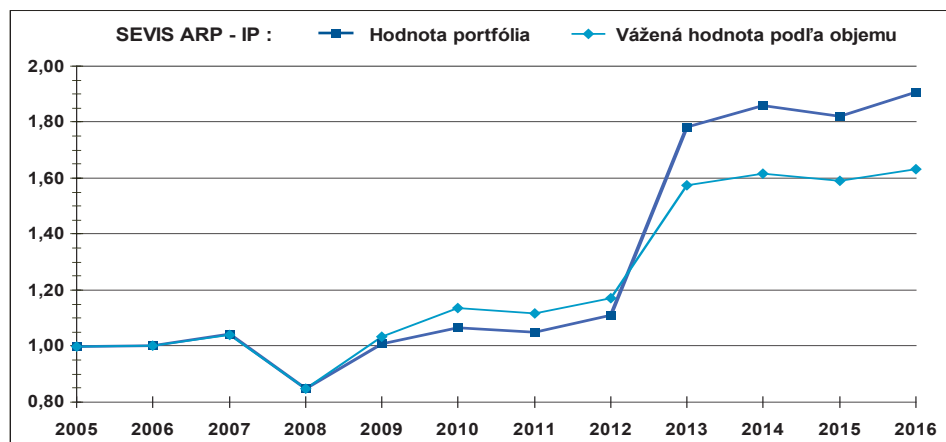
Portfólio finančných nástrojov investičnej spoločnosti SEVIS, a.s. dosiahlo hrubý ročný výnos 4,79%. Pri použití najnovších údajov z konca febru-

ára sa dokonca dosiahlo zhodnotenie 9,36% za posledných 14 mesiacov. V minulom roku sme pôvodne čisto akciové portfólio obohatili v malej miere o ďalšie finančné nástroje (ďalej ako FN) ako finančné deriváty CFD a Forex obchody (okamžité menové konverzie a termínované obchody na devízovom trhu). CFD (Contract for Difference - kontrakt na rozdiel) je diferenčná zmluva medzi kupujúcim a predávajúcim, pričom sa ustanovuje, že vyrovanie zisku a straty z transakcie si navzájom vypořádavajú rozdielom medzi cenami. CFD sú veľmi výhodným FN pretože sú za malé poplatky ponúkané prevádzkovateľom našej obchodnej platformy a ako podkladové aktívum tohto derivátu využívame hlavne akcie a burzové indexy ako napr. nemecký DAX30, anglický FTSE100 alebo americký S&P500.

SEVIS pokračoval v investovaní do korporátnych dlhopisov a vlastní aj desiatky slovenských akcií, ktoré priniesli výnos 8,65% p.a. vrátane dividendy. Dominantná pozícia akcií Tatra banky sa znova postarala o vynikajúci výsledok vďaka dividendovému výnosu 6,17% ako aj nárastu ceny na historické maximum 23,95 tis. EUR za akciu na konci roka.

V roku 2016 sa síce priemerná nominálna hodnota dlhopisov znížila o 19% a zo štyroch dlhopisov nám zostali iba dva, ale bol dosiahnutý presne rovnaký hrubý úrokový výnos ako v roku 2015, a to 4,76% p.a. Celkový výnos z dlhopisov sa teda síce znížil zhruba o pätinu, ale pri durácii dvoch rokov je to ešte veľmi dobrý úrok v kontexte veľmi obmedzenej ponuky kvalitných dlhopisových investícií na Slovensku a dlhodobo záporného depozitného úroku ECB -0,4% pre banky. Ten začal aj negatívne vplývať na peňažný trh.

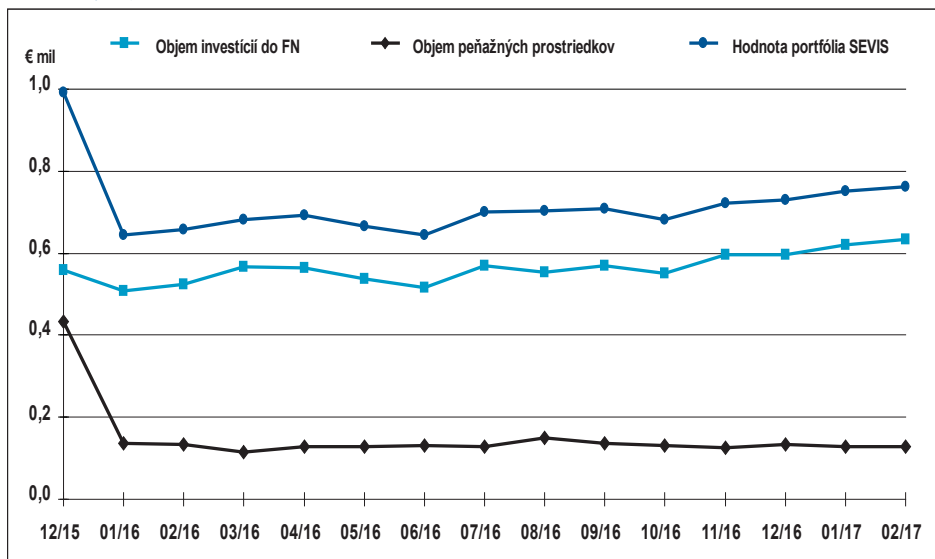
Graf 2: SEVIS ARP a IP - historický vývoj 2006 až 2016

Vývoj zhodnotenia SEVIS portfólia počas roka je na grafe 1 znázornený tmavomodrou čiarou. Pokles v januári bol spôsobený hlavne výberom troch štvrtín peňažných prostriedkov, čo sa o rok neskôr ukázalo ako "dobrá investícia", pretože banka našej obchodnej platformy oznámila zavedenie záporného úroku -0,4% na peňažné prostriedky presahujúce štvrt milióna eur.

Mierny pokles objemu investícií do FN (tyrkysová čiara) v prvom mesiaci bol spôsobený turbulenciami na trhoch, kde panoval strach z nepriaznivých výsledkov rastu čínskeho priemyslu (oceliareň a výrobca elektriny) a nízkej ceny ropy, ktorá po desiatich rokoch klesla pod 30 USD za barel.

Graf 1: Vývoj zhodnotenia portfólia SEVIS v roku 2016

Následne došlo k zotaveniu trhov, keď cena pokorila 40 USD hranicu a po naplnenej dohode hlavných producentov znížiť ťažbu, sa cena po zvyšok roka udržala nad 50 USD, čo pomohlo producentovi plynu z USA. Ďalší nárast sa už ale nepredpokladá vzhľadom na iba polročnú platnosť dohody, zvýšenie ponuky rozpúšťaním rezerv a oživenie americkej ťažby ropy z bridlíc. Do začiatku júla sa stupňovala

neistota zo strachu pred Brexitom, čo pochopteľne zasiahlo spolu s oslabovaním libry naše britské akcie (najviac leteckú cestovku a vývojára herného softwaru).

Letné zotavenie bolo poznačené jesennou stagnáciou spôsobenou problémami izraelského producenta liekov, ktorý čelil korupčnej žalobe, expirujúcim patentom a odstupu CEO. Následne politika znova zasiahla jednu z našich doposiaľ najvýkonnejších pozícií: Dánska spoločnosť na výrobu veterných elektrární bola zasiahnutá vyjadreniami Trumpa, že nemá rád obnoviteľné energie. Ale paradoxne po jeho zvolení sa ho trhy už prestali báť a vkladajú do jeho sľubov na podporu americkej ekonomiky až príliš veľkú dôveru. Naše investície ťahané hlavne americkými IT firmami a komoditnými akciami (ako fínskym a austrálskym producentom oceli a ťažbárom ropy v Rusku) tak od novembra až po dnes narástli o viac ako 10%.

Čo bude v roku 2017

Začiatok bol v skutku historicky dobrý. Americké akciové indexy lámali rekordné výšky pár týždňov v kuse. Na ďalší rast by som však už nestávkoval, pretože trhy môžu byť ľahko sklamané z konkrétnych stimulačných krokov Trumpa, o ktorých ešte stále nič nevieme ani po jeho vystúpení pred kongresom. Navyše americká FED po ročnom decembrom zvýšení sadzieb už v marci znova sprísnila svoju menovú politiku s vyhládkou dvoch ďalších v júni a septembri.

Ing. Dávid Lapin
lapin@sevis.sk

Pozn. Toto je marketingové oznámenie spoločnosti SBF, a.s., Kuzmányho 8, 010 01 Žilina. Prezentované zhodnotenie riadeného portfólia sa týka minulosti; referenčným obdobím je kalendárny rok 2016. Výkonnosť v minulosti nie je spoľahlivým ukazovateľom pre budúcnosť. Minulé priemerné zhodnotenia služieb Aktívne riadenie portfólia a Investičné poradenstvo za posledných 5 rokov boli -1,42% (2011), 5,79% (2012), 60,37% (2013), 4,28% (2014) a -2,00% (2015). Tieto údaje o zhodnotení sú v hrubom vyjadrení a nezohľadňujú dane, ale poplatky do roku 2014 áno. Zhodnotenie portfólia za posledných 11 rokov bolo v priemere 8,25% p.a. Vážený priemer podľa objemu portfólia bol 5,75% p.a.

Prečo Trump?

Zvolenie Donalda Trumpa za amerického prezidenta bolo šokom aj pre znalcov americkej politickej scény. Prečo si americkí voliči vybrali práve jeho? Čo ich pritiahlo na jeho radikálnych názoroch a sľuboch? A to v čase, keď sa americkej ekonomike podľa všetkých oficiálnych čísel darí tak dobre ako dávno nie.

Sú na tom USA skutočne dobre?

Trump ako kandidát sa obracal na konzervatívnych bielych mužov z vidieckych oblastí. Tí si nemysleli, že sa im darí až tak dobre a svojim spôsobom mali pravdu. Na prvý pohľad je všetko fajn. Klesá nezamestnanosť, stúpajú mzdy. Začiatkom tohto roka napríklad spadla nezamestnanosť na 4,8% čo je najnižšia úroveň za posledných 9 rokov. Donald Trump však hovorí, že to nie je pravda, že naozajstná nezamestnanosť je 42%.

Zaochádzanie s faktami je u nového amerického prezidenta trochu voľnejšie, ale faktom je aj to, že nezamestnanosť sa dá merať rôznymi spôsobmi. Štandardná miera nezamestnanosti sa ráta z počtov ľudí, ktorí nemali prácu a za posledný mesiac si ju hľadali. Alternatívna miera zaráta aj ľudí, ktorí mali prácu na čiastkový úväzok, hľadali prácu na plný úväzok, no nedokázali je nájsť. V tomto prípade súčet nezamestnanosti a „podzamestnanosti“ je 9,4%.

Práca verzus príjem

Mať prácu a príjem nie je v súčasnej Amerike to isté. Problémom je stagnácia životnej úrovne strednej vrstvy. Podľa údajov americkej centrálnej banky ešte pred prvým burzovým krachom v roku 2000 činil typický (tzv. mediánový) ročný príjem americkej domácnosti 57,9 tisíc dolárov. Krachy v rokoch 2000 a 2008 si neodniesol Wall Street, ale „Main Street“, t.j. americká stredná trieda.

V roku 2012 činil typický ročný príjem americkej domácnosti už len 52,7 tisíc dolárov (po očistení od inflácie). Vďaka ekonomickému oživeniu a poklesu nezamestnanosti sa začali uzdravovať aj rodinné financie americkej strednej triedy. V roku 2015 stúpol typický ročný príjem na 56,5 tisíc dolárov. To je fajn, ale v praxi to znamená, že je ešte stále pod úrovňou roka 2000. Kým Wall Street aj napriek krachom zaučtoval vysoké zisky, Main Street prešlapuje na mieste.

Donald Trump veľmi úspešne lovil svojich voličov „v hrdzavom páse“ amerických štátov ako sú Pensylvánia, Západná Virgínia, Ohio, Indiana, Michigan, Illinois a tiež v Tennessee. To bolo tajomstvo jeho volebného úspechu? Krach tradičného priemyslu, rastúca nezamestnanosť a strata príjmu. Prečo sa z pásu prosperujúcich štátov stal pás hrdzavý? Dôvodov bolo viac:

- zmena odvetvovej štruktúry americkej ekonomiky a presun zamestnanosti do služieb,
- outsourcing: presun výroby do lacnejších krajín (najmä do Mexika a východnej Ázie),
- nástup automatov a robotov,
- čínska konkurencia.

V USA sa diali presne tie isté procesné zmeny v štruktúre ekonomiky ako v iných vyspelých krajinách, len o niečo rýchlejšie. Faktom je, že význam priemyslu v USA začal klesať dávno predtým, ako sa Čína dostala na globálny trh. Kým po druhej svetovej vojne zamestnával priemysel 30% pracovnej sily v USA, v roku 1980 to bolo už len 20%. A dnes je to len 9%. Veľká časť tohto poklesu ide na vrub zmien v štruktúre americkej ekonomiky. Dôsledkom týchto procesov bola strata pracovných príležitostí pre robotnícke profesie so stredným vzdelaním. Podobnú skúsenosť malo aj Slovensko, keď v 90-tych rokoch u nás krachovali priemyselné podniky. Niektoré z nich (najmä na severe a západe) sa dokázali spamätať, no okresy na juhu a východe Slovenska sa z kolapsu priemyslu nespamätali dodnes.

Čína ako nepriateľ

Donald Trump však ponúkol voličom jednoduché, no účinné vysvetlenie. Za všetkým je Čína! Dumpingové ceny čínskeho tovaru pochovali poctivých amerických výrobcov a ožobrčili miestnych robotníkov.

Bola úloha Číny pri úpadku amerického priemyslu naozaj taká veľká? Faktom je, že keď v 90-tych rokoch minulého storočia vstúpila na globálne trhy, lacný čínsky tovar položil na lopatky mnohých amerických výrobcov. Podľa údajov Svetovej banky činili v roku 1990 čínske exporty priemyselných tovarov necelé 3% svetových exportov, no v roku 2014 to už bolo 18%. Čína súťažila s americkými výrobcami najmä v oblasti spotrebného priemyslu. Americký trh zaplavila lacným textilom, obuvou, nábytkom a neskôr aj spotrebnou elektronikou. USA tak v dôsledku čínskej konkurencie prišlo o 2,4 mil. pracovných miest. Úmerne s tým ako čínske tovary zaplavovali americký trh, rástol Číne prebytok v zahraničnom obchode a Spojeným štátom zas deficit.

Donald Trump ponúkol voličom jednoduché riešenie zložitého problému: uvaliť na čínske dovozy 45% dovoznú prirážku a zabrániť tak medzinárodnej konkurencii. Pomôže to? Sotva. Akékoľvek jednostranné uvalovanie ciel a dovozných prirážok vyústi do obchodnej vojny a poškodí aj americké firmy expandujúce na čínsky trh. Okrem toho na zavádzanie dovozných prirážok je už neskoro. Mzdy v samotnej Číne dnes už nie sú nízke a ani dovozy z Číny už nie sú také lacné ako kedysi. Čína sa mení na stredne vyspelú krajinu a konkurovať bude skôr technológiami a kvalitou tovaru.

Americké podnikanie už nie je čo bývalo

Podľa amerického Inštitútu pre ekonomické inovácie (EIG) má okrem pracujúcej triedy čoraz väčšie problémy aj podnikový sektor. Firiem vzniká menej ako kedysi, zaniká ich však viac. Čím je to spôsobené?

Hlavným dôvodom je asi demografická zmena. Nové firmy zakladajú predovšetkým mladí ľudia. Ich podiel však v americkej spoločnosti klesá. Ďalším problémom sú zdroje a rozbeh podnikania. Väčšina podnikov sa tradične zakladá z úspor a prostriedkov od rodiny. Zdroje amerických domácností stencila kríza. Druhou možnosťou je požičať si v banke. Bankový sektor však od roku 2008 prešiel veľkými zmenami. Veľké banky sa pospájali do ešte väčších a tie požičiavajú najmä veľkým firmám. Začínajúci podnikatelia nie sú pre nich zaujímaví.

Zlučovanie veľkých firiem do ešte väčších je trendom aj v iných odvetviach nielen v bankovníctve. Za posledných 15 rokov tržový podiel najväčších firiem narástol v dvoch tretinách odvetví. Šanca novej firmy konkurovať usadeným gigantom je malá. Drobní podnikatelia sa okrem toho musia vyrovnávať so stále väčším bremenom zákonov a nariadení a tiež s džungľou daňových predpisov. Výsledkom je, že biznis sa stále viac koncentruje do rúk veľkých korporácií. A to nie je dobre.

Menšia mobilita za prácou

USA sa kedysi pyšili vysokou mierou sťahovania za prácou. Intenzita sťahovania však v USA dlhodobo klesá. Podobne ako v iných vyspelých krajinách. Aké sú hlavné dôvody? Sociálna zmena v štruktúre rodiny, ale aj vysoké ceny nehnuteľností v perspektívnych ekonomických oblastiach.

Mení sa štruktúra samotnej rodiny. Kedysi na rodinu zarábal otec-robotník. A rodina sa sťahovala s ním. Dnes je pojem „rodina“ farebnejší. Vzdelanejšie vrstvy majú spravidla dvojkarriérové manželstvá. Nájsť novú prácu v inom štáte pre oboch manželov je ťažšie. Na druhej strane príjmového spektra je veľa rodín reprezentovaných rozvedenou alebo slobodnou matkou, ktorá sa spolieha na pomoc príbuzných. Tam je sťahovanie ešte problematickejšie. Mimochodom, najnižšiu mobilitu za prácou majú ľudia s najnižším vzdelaním. Z čoho by napríklad zaplatili nájom alebo hypotéku v meste, kde je síce práca, ale aj vysoké ceny nájmov a nehnuteľností?

Vyššie polovica nových amerických firiem vzniká v malom počte piatich metropolitných regiónov, najmä na Floride, v Texase a Nevade. Prestávanie sa tam je veľmi ťažké vzhľadom na vysoké ceny nehnuteľností. Na jednej strane americkým firmám chýbajú ľudia, na druhej strane je veľa ľudí, „podzamestnaných“, lebo si v mieste bydliska nevedia nájsť primeranú prácu na plný úväzok.

Súčasný svet sa prudko mení a menia sa aj Spojené štáty. Trump sa prihovára ľuďom, ktorí na tejto zmene prerobili a sľubuje im, že urobí Ameriku znovu veľkou. Okrem zavedenia obmedzení v zahraničnom obchode vraj pomôžu nižšie dane a zníženie regulácie pre firmy. To však sľubovali aj všetci jeho predchodcovia. Splniť sľuby bude však ťažšie ako ich rozdávať.

.Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSc
balaz@sevis.sk